

DE SOCIALISTISCHE SYNDIKALE BEWEGING NA DE EERSTE WERELDOORLOG (1919-1921)

door

Mandy NAUWELAERTS

Aspirante Nationaal Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek

I. DE EKONOMISCHE, SOCIALE EN POLITIEKE TOESTAND NA DE WAPENSTILSTAND

De oorlog had een grote ontreddeering teweeggebracht in het Belgische economische leven. Een gedeelte van de industriële uitrusting was verwoest, ontmanteld of sterk beschadigd uit de strijd gekomen. Vooral de siderurgie, de metaalkonstruktie en de chemische nijverheid waren sterk getroffen. Twee sleutelbedrijven daarentegen waren min of meer gespaard gebleven : de mijnindustrie die gezien haar nut voor de Duitse oorlogvoering behoorlijk was onderhouden en zelfs verbeterd en ook de textielindustrie had minder te lijden gehad onder de Duitse bezetting (1).

Daarnaast bestond een groot gebrek aan grondstoffen, zodat zelfs de intacte bedrijven hun activiteit niet onmiddellijk konden hervatten. Dit had uiteraard een geweldige werkloosheid tot gevolg. Uit een voor het Provinciaal Comité te Antwerpen van het Nationaal Hulp- en Voedingscomité uitgevoerde enquête (2) bleek dat in een typisch industrieel gebied (3) het aantal werklozen opliep tot 87%. Revelerend cijfer als we beseffen dat voor de oorlog het percentage werklozen daar slechts 7,6% bedroeg. In de rest van het land was de situatie niet veel beter : als we de werklozencijfers van februari 1919 voor heel België (4) vergelijken met die van 1910 (de laatste

(1) De gegevens over de economische toestand werden ontleend aan : G. DE LEENER, "L'Industrie", in *La Belgique Restaurée. Etude sociologique publiée sous la direction de E. Mahaim*, Bruxelles, 1926, pp. 189 e.v.; F. BAUDHUIN, *Histoire économique de la Belgique. 1914-36*, t. 1, p. 59 e.v.

(2) *Revue du Travail*, 1 april 1919, pp. 151-157.

(3) De enquête gold de volgende gemeenten : Hoboken, Boom, Willebroek, Mortsel, Lier, Mechelen, Turnhout, Rijkevorsel, Grobbendonk, Herentals, Mol, Balen.

(4) *Revue du Travail*, 15 april 1919, p. 193.

werklozentelling bij een ongeveer gelijk aantal werknemers), merken we een enorme stijging van gem. 7,8% naar 69%. Uit de statistieken blijkt ook dat de werkloosheidspieken zich vooral aftekenen in de provincies Antwerpen, Oost-Vlaanderen, Henegouwen en Luik, wat begrijpelijk is vermits deze streken in de eerste plaats afhingen van de industriële herneming. Een groot gedeelte van de arbeidende bevolking bleef op die manier afhankelijk van het tijdens de oorlog opgerichte Nationaal Hulp- en Voedingscomité. Slechts vanaf mei 1919 begonnen de resultaten van een zekere economische herleving zich af te tekenen, desondanks bleef het aantal werklozen zeer hoog (5).

Niet alleen de werkloosheid, maar ook de prijsstijgingen drukten zwaar op de bevolking. Verontrust door de stijging van de kosten van het levensonderhoud, die voortdurend loonbetwistingen tussen arbeiders en patronaat veroorzaakten, liet Min. Wauters lijsten opstellen van de kleinhandelsprijzen (6). Uit een vergelijking van de prijzen van april 1914 met die van april 1919, bleek dat de gemiddelde stijging van het levensonderhoud 262% bedroeg (7).

De economische toestand was dus zeer precair, vooral gezien tegen de sociaal bewogen achtergrond van deze tijd. De Russische Revolutie had een periode van revolutionaire gisting in heel Europa ingezet. De stakingsgolf in Oostenrijk en Duitsland in 1918, de Duitse revolutie na de wapenstilstand, de stakingen in Frankrijk en Italië waren uitingen van de radikalizing van heel de Europese arbeidersklasse (8). Deze evolutie was ook in België merkbaar. De soldaten was tijdens de oorlog een betere toekomst voorgespiegeld zodat het onaanvaardbaar leek dat men nu terug zou keren naar het typische Belgische regime van lange werkdagen en lage lonen. Ook de naar Engeland uitgeweken arbeiders die daar veel betere levensomstandigheden hadden leren kennen, kwamen veel radikaler terug.

De politieke en economische machthebbers waren niet blind voor deze situatie. Met het spook van een mogelijke sociale revolutie voor ogen waren ze bereid onmiddellijk concessies te doen, in ruil

(5) In juni nog 29,6% werkloosheid, in oktober 14,6%.

(6) P.M.G. LEY, *La bataille de l'index*, Publications de la Centrale d'Education Ouvrière, Brussel, 1939, p. 17 e.v. Het voornaamste geschilpunt betrof de coëfficiënt waarmee de lonen van 1 april 1914 moesten vermenigvuldigd worden om een gelijkaardig inkomen te bereiken. Vanaf februari 1919 werden beperkte en regionale prijsstudies uitgevoerd. Pas vanaf februari 1920 verscheen een permanente en volledige berekening van de index-cijfers voor het hele land.

(7) *Revue du Travail*, 1 mei 1919, p. 300.

(8) W. ABENDROTH, *Histoire du Mouvement Ouvrier en Europe*, Parijs, 1967, p. 75 e.v.

voor een loyale medewerking van de arbeidersklasse aan het werk van wederopbouw. Er zou immers vlug en veel moeten geproduceerd worden, niet alleen om het vooroorlogse peil te bereiken maar om te voldoen aan de nieuwe konsumptiebehoeften.

Op politiek gebied werd die behoefte aan samenwerking en klassenverzoening verwezenlijkt in de regering van Loppem, eerste driepartijenregering met socialistische deelname (9). Dit kabinet betekende de voortzetting van de tijdens de oorlog ontstane politieke situatie die gekenmerkt was door de opschorting van de traditionele partijtegenstellingen. De loyale medewerking van de B.W.P., eerst aan de verdediging tegen de bezetter (10), later aan het werk van nationaal herstel, en anderzijds het besef in de industriële en financiële milieus van de noodzaak van deze socialistische medewerking lagen aan de basis van deze "Union Sacrée" die het vertrekpunt zou betekenen van de na-oorlogse samenwerking (11). Dat de B.W.P. in één adem met de katholieke en de liberale partij werd genoemd als verdedigster van de bestaande maatschappelijke orde, is tekenend voor de nieuwe geestesgesteldheid in de politieke milieus.

Spoedig bleek - nog vóór het einde van de oorlog - dat de B.W.P. inderdaad de bestaande staatsstructuren en apparaten niet in vraag stelde. In ruil voor de verwezenlijking van haar eisenprogramma - Algemeen Enkelvoudig Stemrecht, afschaffing van art. 310 van het Strafwetboek en stakingsrecht voor staatsbedienden - was de socialistische partij bereid haar loyale steun te geven aan het werk

(9) Regering van Loppem : te Loppem hadden de eerste besprekingen plaats gehad tussen de koning en personaliteiten uit bezet België. Deze vormden de direkte aanleiding voor de samenstelling en het programma van de driepartijenregering : 1e. regering Delacroix : 21 november 1918-17 november 1919.

(10) Het voorstel tot regeringsuitbreiding (1916) had aanleiding gegeven tot een heftige polemiek zowel in regeringskringen als in bezet België : getuige hiervan zijn de talrijke bewaarde nota's en brieven in het archief van de Broqueville : ARA, Fonds de Broqueville, nr. 376 : Introduction dans le conseil des ministres d'Etat.

(11) De wil tot samenwerking kan niet beter aangetoond dan door Jaspars oproep tot verstandhouding tussen de drie partijen. Voor deze katholiek is het van het hoogste belang te weten of na de oorlog de oude basis van de maatschappij het zal houden en niet alles zal ineensstorten onder een kommunistische zondvloed. "Devant ce formidable péril, l'heure n'est plus à discuter les questions qui nous divisaient. Il s'agit avant tout de savoir si nous sommes bien d'accord en Belgique, catholiques, libéraux et socialistes, pour nous opposer de toute notre énergie à ce mouvement communiste et pour maintenir notre société actuelle".

van nationale heropbouw (12).

Van bij de opening van het parlementair jaar bleek de B.W.P. de trouwste regeringspartner te zijn. Zowel de regeringsverklaring (13) die de klassensamenwerking predikte, als het economisch programma dat alle staatsinmenging afwees (14) kregen volledige steun van de socialistische partij. De B.W.P. zou trouwens nooit ernstige parlementaire obstructie voeren, in tegenstelling met de katholieke en liberale partijen (15).

De socialistische pers steunde de regering door een actieve campagne voor de sociale en politieke vrede. Tussen de arbeiders en het patronaat bestonden immers gemeenschappelijke belangen (16), zelfs in een kapitalistische maatschappij. Klassenstrijd en andere revolutionaire methodes werden als ontoereikend afgeschreven (17). Geloof in de regering, kalmte, gematigdheid en realisme waren de nieuwe socialistische ordewoorden.

II. ANALYSE VAN DE SYNDIKALE STRUKTUREN

A. Analyse van de syndikale structuren op de vooravond van de Eerste Wereldoorlog

Sinds haar oprichting streefde de Syndikale Commissie van de B.W.P. naar de concentratie van de verschillende kleine professionele vakbonden in enkele grote gecentraliseerde nationale nijverheids-syndikaten en naar de vestiging of versterking van haar konfederaal gezag over deze organisaties. In 1914 stond ze wat dit laatste punt betreft nog niet erg ver: de nieuwe statuten van datzelfde jaar omschrijven haar rol als volgt: "De nationale organisaties welke de klassenstrijd erkennen en strijden met elkander te verbinden" (18). Haar bevoegdheid werd zelfs uitdrukkelijk beperkt tot documentatie en coördinatie; een amendement dat hieraan ook propaganda wilde

(12) M. CLAEYS-VAN HAEGENDOOREN, *25 jaar Belgisch Socialisme. Evolutie van de verhouding van de B.W.P. tot de parlementaire democratie in België van 1914 tot 1940*, Antwerpen, 1967, p. 117.

(13) Parlementaire Handelingen Kamer, 28 november 1918, p. 10.

(14) Parlementaire Handelingen Kamer, 16 december 1918, pp. 48-49.

(15) M. NAUWELAERTS, *De oppositie van de regeringspartijen tegen de binnenlandse politiek van de regering van Loppem. November 1918-november 1919*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, V.U.B. 1969.

(16) *Le Peuple*, 21 november 1918.

(17) *Le Peuple*, 12 januari 1919.

(18) C. MERTENS, *Overzicht der vakbeweging*, 1943, p. 18.

toevoegen werd afgewezen (19). Ze speelde dus slechts een zeer beperkte rol en kon weinig nationale initiatieven nemen.

De samensmelting en centralisatiebeweging van de verschillende beroepsverenigingen integendeel, was reeds goed gevorderd. De verandering van de statuten van de Syndikale Commissie in 1914 ging trouwens in die richting : voortaan zou de Syndikale Commissie nog enkel nationale federaties en centrales erkennen (20).

Zo won de opvatting over het modern syndikalisme aan de vooravond van de oorlog stilaan veld. *Modern syndikalisme* betekende voor de kopstukken van de vakbeweging niet alleen centralisatie in interprofessionele nijverheidscentrales, maar ook de organisatie op veelvuldige basis, (à bases multiples), d.w.z. "dat de vakorganisatie niet alleen een strijdorganisme moest zijn, maar dat zij zich steeds meer weerstandsmiddelen diende te verschaffen ten einde met kans van welslagen tegen het patronaat te kunnen optreden". Vandaar de noodzaak aan hogere bijdragen (21). De eerste centraal georganiseerde vakbonden behoren thans tot de Algemene Centrale : de Tabakbewerkers (1908), de Bouwcentrale (1909), de Schilderscentrale (1911) en de Houtcentrale (1912) (22).

De in 1911 opgerichte Centrale der Metaalbewerkers werd één der hoekstenen van het moderne syndikalisme (23) met een sterk centraal gezag, hoge bijdragen, een sterk ontwikkeld en verplicht verzekeringsstelsel en vooral een strenge administratie, uitgerust met een financiële controlecommissie. Ook bij de mijnwerkers was de geest van centralisatie reeds doorgedrongen, maar gezien de sterke concentratie van deze nijverheid in bepaalde regionen, was de centralisatie nog niet nationaal maar provinciaal doorgevoerd.

Reeds in 1909 poneerde Isy Delvigne in zijn tegen de

(19) *Commission Syndicale du P.O.B. et des Syndicats Indépendants. Rapports présentés au XVIème Congrès Syndical des 26 et 27 juillet 1914, Bruxelles, 1914, p. 70.*

(20) *Ibidem*, p. 74.

(21) *Ibidem*, p. 71. "Art. 3 : Peuvent s'affilier à la Commission Syndicale, les Centrales ou Fédérations nationales de métiers ou d'industrie..."

(22) C. MERTENS, *Sur le Mouvement Syndical*, Brussel, 1924. "Mais le mouvement syndical ne s'est point limité à ce seul but (l'amélioration des conditions de travail). Le sentiment de solidarité qui poussa les ouvriers vers l'organisation a amené cette dernière, dès sa création, à soutenir les affiliés, lorsque les circonstances leur devinrent défavorables par le paiement d'indemnités en cas de chômage, accidents de travail, maladie, vieillesse, décès et particulièrement lorsque pour défendre des avantages conquis ou pour obtenir la réalisation des revendications justifiées- il faut recourir à la grève."

(23) *Zij Bouwden beter dan zij wisten*, uitgave van de Algemene Centrale van het A.B.V.V., Brussel, 1968.

anarchisten gerichte brochure dat de syndikale concentratie onafwendbaar was. Na een laatste hevige controverse tussen voorstanders van federalisme en centralisatie trad het federalisme in zijn doodstrijd. In 1913 organiseerden de mijnwerkers van Luik en van Basse-Sambre zich in een Centrale (24). Nog in 1913 fuseerden de transportarbeiders in één Centrale. De steengroevers en de glasbewerkers volgden. De textielarbeiders in Vlaanderen en Wallonië zetten eveneens de eerste stappen in de centralisatierichting (25).

Eén en ander liet de Syndikale Commissie toe zich in haar jaarrapport over 1913 tevreden uit te spreken over de afgelegde weg : van 8 nationale centrales en 10 nationale federaties, 9 regionale federaties en 34 lokale groepen in 1911, was men in 1914 gekomen tot 19 nationale centrales, 4 nationale federaties, 6 regionale centrales en federaties. Het aantal niet aangesloten groepen was geslonken tot 9 (26).

B. 1914-1918 : Jaren van stilstand en voorbereiding

Bij het uitbreken van de oorlog viel het meeste syndikaal werk grotendeels stil. Nochtans bleef er een zekere continuïteit bestaan. De Duitse autoriteiten verdroegen immers oogluikend enige syndikale activiteit, in tegenstelling tot hun tijdens de tweede wereldoorlog gevolgde politiek. Zowat overal waren vakbondskernen in stand gehouden zodat bij het einde van de oorlog de organisaties klaar stonden om de massale toeloop op te vangen.

De oorlogsperiode droeg ook bij tot een algemene herbeschouwing van de syndikale eisen en de uitbouw van de na-oorlogse organisatie. De syndikale leiding was ervan overtuigd dat de syndikale beweging na de oorlog een grote taak te wachten stond. Een grote rol werd toebedeeld aan de Syndikale Commissie : van passief registratieorgaan moest zij zich omschakelen tot doktrinair en praktisch leidinggevend orgaan voor de syndikale beweging (27). Daarvoor was een administratieve reorganisatie hoogst noodzakelijk. Het Bureau van de Syndikale Commissie hield er zich gedurende 7

(24) E. PEETERS, *L'organisation syndicale des Métallurgistes en Belgique*, Edition de la Centrale des Métallurgistes, Bruxelles, 1926, pp. 67-68.

(25) N. DETHIER, *Centrale Syndicale des Travailleurs des Mines de Belgique. 60 années d'action, 1890-1950*, La Louvière, 1950, pp. 46-50.

(26) *Commission Syndicale du P.O.B. et des Syndicats Indépendants. Rapports présentés au XVIème Congrès Syndical des 26 et 27 juillet 1914*, pp. 9-13.

(27) *Ibidem*, p. 14.

zittingen mee bezig en legde dan de resultaten voor aan het Nationaal Comité, dat het plan mits enkele wijzigingen aannam.

Een meer efficiënte werking van de Syndikale Commissie werd mogelijk gemaakt door de aanstelling van een verantwoordelijke sekretaris, bijgestaan door twee bedienden. Bovendien werd een grotere bijdrage voorzien voor de werking van de Syndikale Commissie. Daarenboven werd haar autoriteit versterkt door haar de mogelijkheid te geven nationale propagandisten, belast met een aktie doorheen het land, aan te stellen. Een uitgebreider vakorgaan werd voorzien en als uiting van haar gezag over de Centrales gold de morele verplichting voor de vakpers, de beslissingen van de Syndikale Commissie te publiceren (28).

Minstens even belangrijk voor haar na-oorlogse autoriteit was de uitwerking van een coherent sociaal programma dat zou gelden voor de gehele Belgische Vakbeweging (29). In samenwerking met de B.W.P. ontwierp de Syndikale Commissie een eisenkohier dat als voorwaarde gold voor de na-oorlogse politieke en economische medewerking aan het werk van wederopbouw (30).

Een nota opgesteld door Wauters en Mertens, en goedgekeurd door de Algemene Raad van de partij en de Syndikale Commissie, liet de rol doorschemeren die de Syndikale Beweging beoogde te vervullen in de na-oorlogse "gemeenschap van werk en industrie" (31). Ze eiste vertegenwoordiging van de arbeiders op alle niveaus en inspraak over het verloop van de wederopbouw. De overheid zou moeten rekening houden met de syndikale adviezen en eisen. Niet alleen om haar eigen belangen te verdedigen, maar ook, om de sociale vrede te kunnen bewaren die niet alleen 's lands economie maar uiteindelijk ook de arbeiders zelf ten goede zou komen.

(28) *Commission Syndicale du P.O.B. et des Syndicats Indépendants. Rapport sur l'Activité pendant les années 1914-1918 présenté au XVIIIème Congrès Syndical des 12 et 13 janvier 1919*, Bruxelles, 1919, p. 69.

(29) *Ibidem*, pp. 69-72.

(30) *Ibidem*, p. 36.

(31) *Belgische Werkliedenpartij-Landelijke Raad. Verslag opgemaakt door het Bureau van de Landelijken Raad over de Werkzaamheid der Werkliedenpartij tijdens den Oorlog (Oogst 1914-November 1918)*, Brussel, 1918, pp. 119-120. Ondanks de verplaatsingsmoeilijkheden bleven kontakten bestaan tussen de leden van het Bureau van de Syndikale Commissie en de provinciale organisaties. De werking van de Nationale Raad van de B.W.P. is in dit opzicht belangrijk : op de partijbijeenkomsten die zowat in het gehele land werden gehouden, werd niet alleen gesproken over de politieke streefdoelen, maar werden ook de syndikale eisen in het daglicht gesteld.

C. 1918 : De grote sprong voorwaarts : unifikatie en concentratie

Vlak na de oorlog leidden verschillende factoren tot de massale aansluiting van de arbeiders bij de syndikale organisaties (32). De revolutionaire bewegingen elders hadden ook in België hun weerklink gevonden, maar deze aspiraties werden vlug in reformistische banen geleid, niet alleen door de B.W.P., maar evenzeer door de syndikaten die door het stellen van een concreet eisenprogramma op hun beurt de eisen van de arbeiders op vreedzame wijze kanaliseerden. Niet alleen het eisenprogramma maakte het syndikaat populair bij de massa, maar ook de directe materiële voordelen speelden een grote rol. Gesyndikeerd zijn betekende in deze periode van massale werkloosheid het regelmatig trekken van werkloosheidssteun. Vergeten we niet dat deze en andere verzekeringsdiensten meestal de trouw aan het syndikaat konditioneerden (33). Uitgegroeid tot massaorganisatie zou de syndikale beweging nieuwe paden gaan bewandelen. Problemen van organisatie en tactiek stelden zich.

(32) Stijging van de effectieven in de drie grootste centrales.

	1914	1919	1920	1921
Centrale der Metaalbewerkers	26.572	116.300	163.360	138.042
De Algemene Centrale van Bouw- Hout- en Gemengde Vakken				
- Bouw	2.859	33.419	54.919	74.000
- Schilders	600			
- Hout	5.000	21.500	42.462	49.160
- Fabrieksarb.	3.400			
Centrale der Mijnwerkers				
- Fédération des Mineurs du Centre :	7.359			
- Fédération des Mineurs de Charleroi :	6.600			
- Centrale de la Basse-Sambre :	468	Centrale Nationale des Mineurs 123.468	112.964	103.273
- Centrale des Mineurs de Liège	8.329			
- Syndicat des Mineurs de Pâturages :	625			

(33) L. DELSINNE, *Le Mouvement Syndical en Belgique*, Brussel, 1936, p. 245. "La caisse de chômage est l'un des services de solidarité qui contribuent le plus à stabiliser les effectifs syndicaux."

De kwantitatieve groei van de syndikaten ging gepaard met een enorme concentratie en unifikatiebeweging. Om dit aan te tonen beperken we ons tot drie vakbonden omdat zij niet alleen meer dan de helft van de massa gesyndikeerden vertegenwoordigden, en dus de nationale syndikale koers bepaalden, maar ook omdat zij ieder een originele oplossing moesten vinden voor hun organisatieprobleem.

De Centrale der Metaalbewerkers

Van kapitaal belang voor de kwantitatieve groei van de Centrale der Metaalbewerkers was de massale aansluiting van de arbeiders uit de grote metaalindustrie van de bekkens van Luik en Charleroi. Vóór 1914 had de vakbond zich immers nog geen plaats kunnen veroveren in de siderurgie (34). De vervijfvoudiging van de effectieven stelde voor de Centrale geen fundamentele organisatieproblemen meer. Om dit ledenaantal, basis van de syndikale macht, te behouden diende de organisatie toch nog versterkt.

De centralisatie werd beëindigd en vooral op administratief gebied werd de organisatie geperfektioneerd. Om de regionale en provinciale sekties te ontlasten werd besloten dat de lokale sekties voortaan hun bijdragen rechtstreeks zouden doorzenden naar de Centrale. Daardoor kregen de regionale sekties meer tijd om zich aan propaganda te wijden, de werkzaamheid van de lokale sekties te controleren en vooral de syndikale en politieke opvoeding van de nieuwkomers te verzorgen (35). Men moest immers niet alleen de zuiver materieel geïnteresseerden overtuigen van het hogere doel van het syndikaat - de radikale hervorming van de maatschappij - maar ook de ijver temperen van diegenen die de revolutie in een te nabije toekomst wensten.

Het geweldig aangroeiend bediendenkorps diende de syndikale "neofieten" te ondersteunen en in goede banen te leiden. In 1921 telde deze centrale dan ook veruit het grootste aantal bedienden : voor 185 sekties beschikte ze over 38 permanente sekretarissen en 58 bedienden. De mijnwerkers die weliswaar minder leden opgaven (112.964 tegen 163.360 voor de metaal), moesten het in het zelfde jaar stellen met 21 sekretarissen en 12 bedienden (36).

(34) *Ibidem*, p. 122.

(35) P.O.B.-Commission Syndicale.

Centrale des Métallurgistes de Belgique. Rapports et Comptes-Rendus présentés au Congrès National des 10, 11 et 12 juillet, Bruxelles, 1920.

(36) *Commission Syndicale de Belgique. Rapport Annuel pour 1921, op. cit.*, p. 173.

Door de zeer grote kwantitatieve ontplooiing in bepaalde streken (Luik, Charleroi, Antwerpen) voerde men ook een ander representatiesysteem in : terwijl de statuten van 1911 voorzagen in twee afgevaardigden per provinciale of regionale sekties voor de samenstelling van het Nationaal Comité, voerde men vanaf 1921 de evenredige vertegenwoordiging in, wat niet alleen de grote afdelingen meer macht gaf, maar het aantal afgevaardigden natuurlijk opdreef (35). Het Uitvoerend Comité werd uitgebreid met twee leden : van drie op vijf. Vanaf september 1920 zouden de bijeenkomsten van het Centraal Bestuur ook veelvuldiger worden : het Comité besloot iedere donderdag bijeen te komen, wegens het groot aantal te kanaliseren konflikten (37).

De Algemene Centrale van Bouw- Hout- en Gemengde Vakken

Voor de Algemene Centrale stelde zich het probleem de verschillende gefusioneerde vakbonden als één harmonisch geheel te doen werken. De taktiek van de Bouwcentrale na de Wapenstilstand bestond erin een fusie voor te stellen aan de vakvereniging waarmee ze in botsing kwam (38). Zo waren voor de eerste wereldoorlog de konflikten tussen de Bouw- en de Houtcentrale legio omdat ze allebei dezelfde categorie arbeiders voor zich opeisten : b.v. de schrijnwerkers en de timmerlieden.

Vanaf 1919 begon de opslorpingsbeweging : in augustus fuseerden de bouwvakkers en de schilders. Een gemengde Commissie van Hout en Bouw onderzocht sinds mei de mogelijkheid tot samensmelting. In december werd een gezamenlijk kongres gehouden, en vanaf 1920 stak de Centrale der Bouw- en Houtbewerkers van wal. Een jaar later kwam er de Centrale der Fabrieksarbeiders bij en de Algemene Centrale van Bouw- Hout- en Gemengde Vakken was geboren.

Deze fusioneringspolitiek strookte uiteraard met de syndikale filosofie van de Syndikale Commissie : al wie werkte in dezelfde nijverheid, eender welk beroep hij uitoefende moest in dezelfde vakbond. Slechts op die manier kon men eendrachtig optreden tegen het patronaat en werd de kapitalistische concentratie op de voet gevolgd door de syndikale concentratie (39).

(37) *P.O.B.-Commission Syndicale. Centrale des Métallurgistes de Belgique. Rapports présentés au Congrès National des 11 et 12 juin 1921, Bruxelles, 1921, p. 5.*

(38) *DELSINNE, op.cit., p. 135.*

(39) *Mouvement Syndical Belge, november 1921, p. 234.*

Niet alleen de verscheidenheid van de aangesloten groepen, maar ook het feit dat de meeste aangeslotenen nieuwkomers waren en alle syndikale traditie misten, maakten dat deze Centrale de administratieve centralisatie nog verder zou doordrijven. De vakverenigingen die gingen deel uitmaken van de Algemene Centrale behoorden voor 1914 inderdaad tot de zwakke broertjes. De bouw had geen 3000 gesyndikeerden, de schilders 600, hout 5500 en de fabrieksarbeiders 3400. Zeer begrijpelijk trouwens gezien de industriële back-ground: de meeste arbeiders van het hout- en bouwbedrijf, in tegenstelling met de metaal- en mijnnijverheid werkten meer geïsoleerd van elkaar in kleine bedrijven. Er was ook geen uitgesproken concentratie per streek.

De centrale hield daarom rechtstreeks contact met de lokale secties en er was geen regionale decentralisatie zoals bij de metaalbewerkers waar de regionale sectie een deel der bevoegdheden van de Centrale overnam (40). De centrale organisatievorm was trouwens geen nieuwigheid voor de in de Algemene Centrale opgenomen vakbonden: praktisch allemaal waren ze reeds voor 1914 de weg van de centralisatie opgegaan.

De samensmelting maakte wel een technische decentralisatie per nijverheidssector noodzakelijk. In de loop van 1921 werden technische commissies opgericht die de specifieke problemen van iedere nijverheid zouden bestuderen (41). Deze oprichting getuigde ook van de wil van de syndikale leiding mee het economisch leven te kunnen begrijpen en beheersen. Als gesprekspartner van het patronaat in de paritaire commissies moesten de syndikale afgevaardigden over evenveel technische kennis beschikken om de patronale argumentatie te kunnen weerleggen.

De Nationale Centrale der Mijnwerkers

In tegenstelling tot het overgrote deel van de Belgische Vakbeweging hadden de mijnwerkers meer het oog gericht op het Engelse organisatiesysteem dan op het Duitse. De meer

(40) DELSINNE, *op.cit.*, p. 238.

(41) *Centrale Générale des Travailleurs du Bâtiment, de l'Ameublement et des Industries Diverses. Rapports présentés au Congrès National de Bruxelles des 4 et 5 juin 1922*, p. 4: "Les Commissions Techniques". "...tous ceux qui ont été en contact avec les difficultés qui surgissent lors des négociations avec le monde patronal, savent combien les connaissances techniques sont indispensables dans les discussions, comment il faut connaître la situation économique d'une industrie pour rétorquer les arguments avancés par les employeurs."

federalistische structuur van het Engelse was beter geschikt voor de syndikale organisatie in de mijnnijverheid, vermits deze gebonden was aan vijf tamelijk autonome bekkens, waar nog steeds een zekere anarchistische traditie heerste.

Op het eerste na-oorlogse kongres werd een nieuw half-gecentraliseerde organisatie aanvaard (42). Op niveau van het bekken werd het typisch "modern" syndikaat opgericht naar het voorbeeld van Luik : sterke centralisatie en weerstandskassen zijn er de hoofdkenmerken van.

Met het oog op een gezamenlijke, nationale aktie diende nochtans ook een sterke onderlinge band tussen de verschillende syndikaten geschapen. Daarom doopten de Provinciale Centrales zich om tot sekties van de Nationale Federatie, voortaan Centrale genoemd. Nochtans met een groot behoud van onafhankelijkheid : 3/4 van de financiën bleef in handen van de regionalen die dus ook alle financiële uitkeringen verrichtten en het beslissingsrecht voor eventuele stakingen behielden. Deze hervorming was zeer interessant met het oog op de paritaire commissies die enkele maanden later zouden ontstaan : het was van het hoogste belang voor het syndikaat een eenheidsfront te kunnen stellen tegenover het patronaat. Niet alleen om een identiek eisenprogramma te kunnen voorleggen maar ook om de aktie te kunnen koördineren en te vermijden dat een bepaald bekken door in staking te gaan de nationale onderhandelingen zou doen afspringen.

De nationale Centrale kreeg dus slechts 1/4 van de bijdragen van de regionales en zou slechts zorgen voor een herverzekeringskas bij lange stakingen : pas na 4 à 6 weken zou ze beginnen uit te betalen. Samengesteld uit de kopstukken van de regionales zorgde de Centrale vooral voor de koördinatie van de propaganda, de uitgave van een nationaal persorgaan, het opstellen van een nationale doktrine. Kortom, een morele en propagandistische baken (43).

(42) *Le Peuple*, januari 1919 : Le Congrès National des Mineurs.

(43) *L'Ouvrier Mineur* : Statuten en bespreking van de nieuwe organisatie, 20 januari 1920.

III. DE NA-OORLOGSE AKTIE EN HAAR EERSTE RESULTATEN

Op 11 november werd de wapenstilstand gesloten. Vanaf de 28ste van dezelfde maand had de Syndikale Commissie haar actieplan uitgewerkt en lanceerde zij een programma van onmiddellijke eisen.

De titel omvatte reeds de kernpunten :

“ Pour la journée de huit heures

Pour le Minimum de Salaires

Pour la Reconnaissance des Syndicats”

Het verklaarde verder : “La Commission Syndicale, appuyée par ses organisations affiliées, a décidé d’engager les ouvriers à ne plus travailler plus de huit heures par jour et de revendiquer en même temps une augmentation de 100 p.c. sur les salaires d’avant la guerre, avec un minimum de 1 F l’heure pour les ouvriers non qualifiés.” (44). Daarbij toonde het manifest aan dat deze eisen helemaal niet overdreven waren, maar integendeel nauwelijks voldeden om de arbeiders in staat te stellen hun verloren krachten terug te winnen en het werk dat te wachten stond aan te kunnen.

Met de verspreiding van deze affiche brak de Syndikale Commissie definitief met haar oude tradities. Ze stelde zich niet meer tevreden met de “werkersbewegingen op te tekenen, ze te steunen en de bekomen uitslagen samen te vatten”, maar beschouwde het als haar plicht “de gedragslijn vast te stellen die het proletariaat te volgen heeft, wanneer zich grote sociale vraagstukken voordoen die de belangen van de meerderheid of de algeheelheid der werklieden van ons land omvatten.” (45)

Deze offensieve houding had onmiddellijk resultaat. Aangetrokken door het concrete minimumprogramma dat betere levensvoorwaarden voorspiegelde, sloten de arbeiders zich massaal bij de syndikale organisaties aan. Tegelijk zorgde de syndikale leiding ervoor alle mogelijke revolutionaire aspiraties van de arbeiders de kop in te drukken “omdat zij als ongeorganiseerde massa nooit de leiding van de staat en van de produktie hadden kunnen handhaven” (46). Het manifest sprak zich trouwens zeer duidelijk uit voor een loyale medewerking van de arbeidersklasse aan het economisch herstel. De vakbond ging uit van zuiver pragmatische overwegingen : tijdens de

(44) *Commission Syndicale du Parti Ouvrier et des Syndicats Indépendants. Rapport Annuel pour 1919 présenté au XVIIIème Congrès Syndical des 4 et 5 juin 1920*, p. 142.

(45) *De Belgische Vakbeweging*, 1 maart 1919.

(46) Walter Schevenels in *Le Métallurgiste* van november 1925.

rekonstruktieperioden was er geen plaats voor doktrinaire en ideologische overwegingen : een onmiddellijke konkrete actie rond de meest nijpende problemen drong zich op en daarvoor was men bereid te vechten. Tevens moest het herstel van de nationale economie ter harte worden genomen, niet alleen omdat een verhoogde produktie ook de arbeiders ten goede kwam; maar tevens om het "Algemeen Belang" van het land te vrijwaren (47). Een zekere geest van classesamenwerking, waarbij de klassereflex moest wijken voor de zorg om het nationaal belang, ontwikkelde zich langzamerhand (48). De ontwikkeling van een zeker patriottisme in de socialistische gelederen van bij het uitbreken van de oorlog was hier natuurlijk niet vreemd aan. Nochtans zal het "Algemeen Belang"-principe ook na de wapenstilstand en de heropbouw zijn plaats behouden in het syndikaal programma. Het wordt zelfs de belangrijkste verantwoording voor de tijdens deze periode gevolgde politiek.

Terugblikkend op een jaar "redelijkheid" schrijft *Le Mouvement Syndical Belge* (49) : "Il faut qu'on le sache dans le camp patronal : si les organisations ouvrières ont été raisonnables, ce n'est pas par lassitude ni par faiblesse, mais c'est très consciemment. Elles ont volontairement modéré leurs revendications pour ne pas donner aux industriels et aux mercantis prétexte à nuire à l'intérêt général. Elles ont employé toute leur influence pour convaincre les ouvriers de l'intérêt qu'ils avaient à produire consciemment, et elles ont assurées de leur avoir rendu service en même temps qu'au pays."

De belangrijkste vakcentrales waren met hetzelfde verantwoordelijkheidsgevoel beziel. In een artikel met de veelzeggende titel "Aan het werk" spoorde de Centrale der Houtbewerkeren haar leden aan de produktiviteit te verhogen. Er was immers geen heil te verwachten in een verarmde maatschappij "waar gebrek aan produktie de bestaansmiddelen schaars maakte... Het goed begrepen belang der arbeiders gebiedt hen de voortbrengst aan te moedigen en hunne medewerking te verlenen aan eene normale herneming der werken" (50).

Ook de Metaalbewerkerenbond huldigde de idee dat het

(47) De uitspraak van Solau, voorzitter van de Syndikale Commissie op het eerste na-oorlogs kongres is veelbetekenend : "Nous nous déclarons prêts à faire campagne en même temps que pour la journée de huit heures pour une production consciencieuse. Nous voulons obtenir des droits, mais nous avons conscience de nos devoirs. On peut avoir confiance en nous." Verslag van dit kongres in *Le Mouvement Syndical Belge* van mei 1919, p. 39.

(48) *Belgische Vakbeweging*, 1 maart 1919.

(49) *Le Mouvement Syndical Belge*, 25 september 1920, p. 165.

(50) *Houtbewerker*, april 1919.

Algemeen Belang het arbeidersbelang impliceert. Léonard, volksvertegenwoordiger van Luik en voorzitter van de federatie Luik van de metaalbewerkeren bepleitte in de Kamer een duurzame sociale vrede. Stakingen moesten vermeden worden, niet alleen omdat ze gevaarlijk waren voor de openbare orde, maar vooral omdat ze het economisch herstel van het land en de handelsbetrekkingen met het buitenland bemoeilijkten. Daarom deed hij een beroep op de regering om zo vlug mogelijk de sociale eisen van de arbeiders in te willigen. In ruil daarvoor beloofde hij de intense steun van de arbeiders aan het produktieproces (51).

In ruil voor dit aanbod van goede diensten eiste de vakbond allicht bepaalde garanties en voordelen voor haar leden. Aan de vooroorlogse uitbuiting moest een einde komen en daarom besloot de Syndikale Commissie "de nieuwe maatschappij in te luiden met eenen krachtigen veldtocht voor de verbetering van het lot der arbeiders" (52). Centraal stonden de achturige werkdag, een behoorlijk loon en vooral de syndikale erkenning.

Verkorting van de arbeidsduur

Reeds vóór 1914 stond de verkorting van de arbeidsdag op het syndikaal programma. De meeste organisaties waren toen echter nog te zwak om een efficiënte actie te voeren. Nu zou er niet meer gedraald worden. "Tot het einde voor de achturedag", lanceerde de Belgische Vakbeweging. "Waarom 8 uren? Omdat het de noodige tijd is om een normale produktie te verzekeren? Omdat het de tijd is gedurende dewelke het menselijk organisme kan werken zonder zich uit te putten? Omdat de werklieden met den achturedag de kapitalistische samenleving zouden aannemen? Geenszins! De achturedag wordt geëist omdat hij voor de talloze arbeiders die 10 uur en langer in de fabriek of op de werkplaats blijven moeten, een merkelijke verbetering daarstelt; omdat hij hun eenen voelbaren vrijheid overlaten zal die zij zullen benuttigen om hunne krachten te herstellen en om hunne opleiding te volmaken; omdat hij eene rustplaats is van waar men zich naar verdere veroveringen op marsch zetten zal" (52).

De 8-uredag werd beschouwd als een etappe in de strijd tegen het kapitaal, een mijlpaal in de verovering van de socialistische maatschappij. Daarom betekende voor Isy Delvigne (Luikse Metaalbewerkerenbond) de 8-uredag "une réforme essentiellement (51) *Parlementaire Handelingen Kamer*, 20 februari 1919, p. 335. (52) *De Belgische Vakbeweging*, 14 juni 1919.

révolutionnaire". Ze vormde de hoeksteen van het nieuwe sociale systeem, niet alleen omdat ze de arbeiders de mogelijkheid gaf tot intellectuele vorming en dus versterking van hun macht, maar omdat ze een bres sloeg in het patronale bastion, de lange werkdagen, één van de machtigste "voordelen" van het Belgische patronaat (53).

Deze ronkende frazen stonden in schrille tegenstelling met de eerder materialistische visie van de Bouwwerkers, die beseften dat de 8-urendag diende "om meer en beter te kunnen voortbrengen ten voordele van het land... en hunne patroons" (54).

Minimumloon

De strijd voor een gegarandeerd minimumloon getuigde van de relatieve macht van de syndikaten. Reeds lang één van de hoofdpunten van het syndikaal eisenprogramma was deze eis steeds op de onverzettelijke weerstand van het patronaat gestoten. Het betekende inderdaad een ernstige inbreuk op de wet van vraag en aanbod van de arbeidskrachten, een indijking van de willekeur en de macht van het patronaat. Ook na de oorlog zou het vraagstuk steeds aanleiding blijven geven tot konstante controversen tussen syndikaat en patronaat.

Voor het syndikaat was het niet alleen van belang de arbeiders een levensminimum te garanderen, maar ervoor te zorgen dat tenminste een deel van de kapitalistische winst aan de arbeiders toekwam (54). Het minimumloon zou ook de solidariteit onder de arbeiders bevorderen. Het maakte "onderkruipen" onmogelijk wat van groot belang was in een periode van werkloosheid. De syndikale organisatie beoogde ook een zekere gelijkschakeling van de lonen tussen geschoolde en ongeschoolde arbeiders (55). Het loon van de ongeschoolde arbeiders moest speciaal verdedigd worden omdat deze laatsten ongewapend waren overgeleverd aan de wet van vraag en aanbod. De gekwalificeerde arbeider integendeel maakte, gezien zijn geprivilegieerde situatie vanzelf veel meer kans op hoge lonen.

Nochtans wenste men geen nivellering naar beneden toe, noch een volledige gelijkschakeling der lonen, want zelfs in een socialistische maatschappij zouden er loonsverschillen blijven bestaan wegens het stimulerend effect van een grotere wedde (56). Gebrek

(53) *Le Mouvement Syndical Belge*, 1 oktober 1921, p. 168.

(54) *De Bouwwerker*, mei 1919.

(55) *Le Métallurgiste*, mei 1920.

(56) *Le Prolétaire*, 15 november 1920.

aan zulke financiële stimulans zou immers de produktie schaden (57).

Wat de konkrete looneis betrof, 1 F per uur, bleek later dat deze allesbehalve overdreven was. Ondanks de in het oog springende stijging van het nominaal loon, bleef het reëel loon uiterst laag en zou het pas in 1922 het peil van 1914 evenaren (58). Nochtans zou het syndikaat slechts zeer schoorvoetend de hogere looneisen van de arbeiders steunen (59).

De syndikale erkenning

De syndikale erkenning gold als conditio sine qua non voor iedere mogelijke syndikale activiteit. Zij impliceerde niet alleen het stakingsrecht maar bevestigde de syndikale machtspositie. De socialistische vakbonden eisten daarom het recht op als de enige spreekbuis van de arbeiders te gelden. Dit betekende dat de patroon niet meer kon onderhandelen met "zijn" arbeiders, maar met het syndikaat waartoe deze behoorden. Dit versterkte niet alleen de syndikale macht en prestige maar betekende enigszins een op gelijke voet stellen van vakbond en patronaat (60).

Syndikaal offensief - eerste resultaten

Gesteund door de kracht van hun aantal, de geest van de tijd, en het gevoel dat de arbeiders na vier jaar opoffering wel een ander lot verdienden, wierpen de syndikaten zich doelbewust in de strijd (61). Gesteld tegenover de onverzettelijkheid van het patronaat, was het voor de syndikale beweging van uiterst belang haar kracht te

(57) Idem.

(58) DE LEENER, *op.cit.*, p. 222.

(59) Uit b.v. de verslagen van de Nationale Gemengde Mijnskommissie blijkt dat de syndikale leiding de arbeiders niet wil volgen in hun looneisen, onder voorwendsel dat deze te zwaar op de industrie zouden drukken. Vergelijkt men dan de Franse met de Belgische lonen, dan blijken de Belgische nog altijd ver achter te blijven. Cfr. DE LEENER, *op.cit.*, p. 224.

(60) *Le Mouvement Syndical Belge*, 26.7.1919, p. 71; 20.9.1919, p. 98.

(61) Men drukte voortdurend op de goed verdiende beloning. Cfr. *Le Prolétaire Métallurgiste*,: 17.5.1920, *De Bouwwerker*, mei 1919.

tonen (62). In heel het land en praktisch in alle nijverheden, braken stakingen uit, gesteund door de syndikale leiding.

De vakbonden moedigden van bij het begin van het syndikaal offensief de stakingen aan. Enthousiast werd verslag geleverd over de "bewegingen" (63). Deze stakingsgolf, vooral alarmerend in de kolen- en metaalnijverheid, de basisindustrieën, leidde tot interventies in het parlement en uiteindelijk tot de tussenkomst van de regering.

Zoals reeds uitdrukkelijk verklaard in de troonrede, trachtte de socialistische Minister van Arbeid, Wauters, de partijen tot een vergelijk te brengen, en zoveel mogelijk de conflicten in te dijken. Zo was de regering reeds in januari tussenbeide gekomen naar aanleiding van een massale staking van de Brusselse trambedienden, met als voornaamste inzet de syndikale erkenning, naast de loon- en urenuren. Uiteindelijk resulteerde het conflict in een arbitrage, na eerst veel tegenkanting van beide zijden. Niet alle eisen van het syndikaat werden ingewilligd, maar de principekwestie werd doorgehakt: "la reconnaissance du droit pour les membres de leur personnel de s'affilier en toute liberté au syndicat de leur choix et sans être inquiétés de ce chef" (64).

De metaalbewerkeren van Charleroi hadden reeds in 1918 hun eisen schriftelijk medegedeeld aan de patroons (65). In januari werd een tweede brief gestuurd, terwijl de vakbondsleiders gingen aankloppen bij de minister van economische zaken, Jaspar. Op het ogenblik dat de syndikale erkenning vooraan stond op het verlanglijstje, betekende het stilzwijgen van het patronaat niet minder dan een categorieke weigering te onderhandelen met de vakbond. Na een parlementaire interventie van Léonard tijdens de maand februari

(62) De meeste patroons boden slechts 50% loonsverhoging. Sommigen 100% maar onder de vorm van duurtetoeslag wat hen tot niets definitiefs verbond. Het min. salaris van 1 F per uur werd beschouwd als "une revendication excessive et illogique". Enkel een beperking van de werkuren tot 9 à 10 uur werd overwogen. De syndikale erkenning stootte op de meeste weerstand. Cfr. *Revue du Travail*, jg. 1919, pp. 306-309.

(63) We menen Mevr. Claeys-Van Haegendooren te kunnen weerleggen wanneer zij schrijft dat behalve de Algemeene Havenarbeidersbond de vakverenigingsleiders in alle sectoren iedere stakingsbeweging trachtten af te remmen. Dit gaat zeker niet op voor het eerste jaar na de wapenstilstand. Er komt inderdaad een kentering in de zin van een kanalisering van de stakingen, maar dit pas nadat de minimumeisen zijn afgedwongen. Cfr. M. CLAEYS-VAN HAEGENDOOREN, *25 jaar Belgisch Socialisme, op.cit.*, p. 132.

(64) *La Revue du Travail*, jg. 1919, pp. 306-309.

(65) J. NEUVILLE, "Les Commissions Paritaires d'Industrie en Belgique", in *Courrier Hebdomadaire du CRISP*, nr. 436-437, maart 1969.

- ondertussen waren er reeds 30.000 stakers - besloot de regering een arbitrage op te leggen (66).

De tussenkomst van de arbeidsinspekteurs, belast met de inrichting van de arbitrage, leverde niets op gezien de weigering van het patronaat te onderhandelen. Na een nieuwe interpellatie in de Kamer, bijgestaan door Pépin, poneerde de socialistische minister van Arbeid, Wauters, duidelijk de regeringsstelling ten opzichte van syndikale erkenning: "Cette reconnaissance ne sera totale que lorsque les patrons comme les ouvriers reconnaîtront qu'ils doivent discuter par l'intermédiaire des délégués des organisations syndicales, librement choisies. Ce serait, à mon avis et de l'avis du gouvernement, le meilleur moyen d'arriver à une solution dans des conflits tels que ceux qu'on vient de signaler à la Chambre" (67).

Onder druk van de stakingen en de parlementaire aktie in de kamer, slaagde de regering, in de persoon van M. Delacroix, er uiteindelijk in de twee partijen rond de tafel te krijgen. Op 16 maart kwamen de patroons en de arbeidersafgevaardigden van het Centrum bij elkaar. De besprekingen leidden tot een compromis over de loonen en uren, maar belangrijker nog was de wil van de beide partijen in de toekomst alle problemen in de schoot van een kommissie op te lossen. Deze okkasionele regionale bijeenkomsten, kregen vlug hun konsolidatie in de samenstelling van een gemengde kommissie, die op 3 april 1919 officieel geïnstalleerd werd door de eerste minister, bijgestaan door minister Wauters.

In de kolenindustrie duurde de staking onverminderd voort en dreigde zelfs nog uitbreiding te nemen. De syndikale leiding ging ook hier met steun van de regering op analoge wijze te werk. Op voorstel van de eerste minister, door de vakbonden gealarmeerd over de gespannen toestand, werd de Nationale Gemengde Kommissie voor de studie van de beperking van de arbeidsduur in de mijnen opgericht op 18 april 1919. Evenals voor de metaalnijverheid, bevestigde ook deze kommissie de syndikale erkenning en maakte ze direkte onderhandelingen tussen patronaat en syndikaat mogelijk. Nog vijf andere kommissies zouden volgen in 1919. Zes in 1920 en twee in 1921 (68).

(66) *Parlementaire Handelingen Kamer*, 19 februari 1919, pp. 316-317.

(67) *Ibidem*, 2 maart 1919, p. 467.

(68) Mechanische Konstruktie (25.6.1919); Textiel in beide Vlaanderen (15.10.1919); Antwerpse Haven (12.11.1919); Gas en Elektriciteit (29.11.1919); Glasfabrieken (30.1.1920); Bouw (7.2.1920); Hout en Ameublement (7.2.1920); Transportindustrie (10.3.1920); Borstelnijverheid (3.12.1920).

IV. HET GROEIEND REFORMISME IN DE SOCIALISTISCHE VAKBEWEGING

Het syndikaal offensief had zijn vruchten afgeworpen. De syndikale erkenning van levensbelang voor het effectief functioneren van de vakbond was uiteindelijk afgedwongen.

In werkelijkheid betekende de oprichting van de paritaire comités de bevestiging van de machtspositie van de vakbond. Patronaat en regering voelden zich voortaan verplicht rekening te houden met de syndikale eisen. Deze erkenning als evenwaardig gesprekspartner in het sociaal en economisch leven bracht fundamentele wijzigingen teweeg in de syndikale theorie en praktijk. Sinds hun ontstaan sterk reformistisch getint, zagen de syndikaten in de huidige evolutie de bevestiging van hun theorie. In de euforie van het ogenblik geloofden ze dat door de uitbouw van hun verantwoordelijkheden, ze langzamerhand de economische macht in handen zouden krijgen (69). Dit betekende echter ook dat zij hun tactiek hoe langer hoe meer zouden afstemmen op deze positieve konstruktietoek. Men geloofde ten stelligste in onderhandelingen, parlementaire akties en desnoods platonische bedreigingen, terwijl revolutionaire akties als algemene stakingen taboe werden verklaard.

Weldra bleek dat gekonfronteerd met konkrete moeilijkheden (stijging van de kosten van het levensonderhoud, begin van de werkloosheid), de syndikaten vlug hun machtspositie verloren en geen enkele effectieve invloed meer hadden. Anderzijds, uit vrees het vertrouwen van regering en patronaat te verliezen, durfden ze geen enkele offensieve aktie meer aangaan.

De nutteloze akties rond de strijd tegen het dure leven, het pragmatisme en de afwijzing van iedere revolutionaire ideologie, de groeiende verantwoordelijkheidszin ten opzichte van de produktie, het gemis aan een alternatief maatschappijbeeld en ten slotte de strenge controle en indijking van de stakingen zijn telkens voorbeelden van het groeiend reformisme in het socialistische syndikalisme.

De strijd tegen het dure leven en de werkloosheid

Verontrust door de steeds grotere inflatie, waarbij de lonen steeds achterop bleven, organiseerde de Syndikale Commissie vanaf

(69) *Le Mouvement Syndical Belge*, 17 juli 1920, p. 118. *L'Emancipation* (Algemene Centrale), 1 november 1919. "Le moment où plus personne ne puisse s'interposer entre le travailleur et son plein droit à la gestion du monde".

1919 een uitgebreide campagne tegen het dure leven. Tegelijk dokterde ze aan de uitwerking van een kommercieel en economisch programma.

Een zeer uitgebreid plan dat zowel internationale als nationale maatregelen behelsde, werd reeds uitgewerkt in 1919 : controle op de import, monetaire maatregelen, een gecontroleerde goederen-distributie en prijzencontrole, waren er de voornaamste punten van (70). Deze resolutie verspreid onder de leiders en militanten van de arbeidersbeweging had weinig kans op verwezenlijking. Klaarblijkelijk was ze enkel voor de syndikale leiding bedoeld als theoretische stellingname, want dit programma werd niet in de pers opgenomen, maar enkel vermeld in het jaarrapport over 1919.

De konkrete aktie zou rond een veel minder ambitieus plan draaien. Het omvatte praktische, onmiddellijk uitvoerbare voorstellen, zoals o.a. een beperking van de huurprijsstijgingen en controle op de broodprijs (71). Verder verhoging van het belastbaar minimum, een reeds lang gevraagde taks op de oorlogswinsten en ook een staatsregeling van de kolen im- en export (72).

In overeenstemming met de aangesloten vakbonden, besloot de Syndikale Commissie de 1-mei-demonstratie in het teken van het dure leven te stellen. Over de draagkracht van deze aktie liepen de meningen nogal uiteen. Op 18 april 1920 hield de Syndikale Commissie, samen met de kaders van aangesloten vakbonden, een kongres over het vraagstuk (73). In de Brusselse syndikale milieus, veel linkser getint dan de officiële leiding, was men voorstander van een algemene 24-urenstaking. De vakbond moest eindelijk zijn verantwoordelijkheid durven opnemen, want meetings en manifestaties leverden niets op.

De leidinggevende persoonlijkheden in de Syndikale Beweging hadden echter een heel andere opvatting over het begrip verantwoordelijkheid. Vooral het Mijnwerkerssyndikaat verzette zich tegen iedere "negatieve" aktie. Lombard (Luik) verdedigde een positieve, stapsgewijze konstruktieve taktiek : "Il préfère aux poussés intermittantes, l'action de vis de pression qui conduirait à détruire ce qu'il faudrait reconstruire ensuite. Elle a plus d'intérêt à consolider

(70) *Commission Syndicale du Parti Ouvrier et des Syndicats Indépendants. Rapport Annuel pour 1919, présenté au XVIIIème Congrès Syndical des 4 et 5 juin 1920, Bruxelles 1920, "Le Mouvement contre la vie chère", pp. 76-77.*

(71) *Ibidem*, p. 78.

(72) *Ibidem*, p. 79.

(73) *Mouvement Syndical Belge*, 15 mei 1920, p. 81. Verslag over het Buitengewoon Kongres van 18 april.

ce qu'elle a construit" (74). A. Delattre (Borinage) was nog kategorieker. Hij negeerde niet alleen de opportuniteit van een revolutionaire aktie, maar liet er ook geen twijfel over bestaan dat zulke beweging tot mislukken gedoemd was. De arbeidersklasse was niet in staat een nieuwe maatschappij op te bouwen en haar eksperimenten zouden tot de grootste katastrofen leiden. Zijn scepticisme ten opzichte van de revolutionaire wil van de arbeiders was veelzeggend : "Pour vouloir renverser l'ordre existant, il faut être en mesure de la remplacer. Disposeriez-vous de techniciens ? Auriez-vous les travailleurs avec vous ? Je n'oserais l'affirmer" (75). Zijn demagogisch talent keerde zich vooral tegen de revolutionaire ijver van de syndikale neofieten die twijfelden aan wat zij ouderen gedurende dertig jaar hadden geleerd : "Il n'est pas question de discuter le chômage du Premier Mai. Nous le faisons depuis trente ans. Il n'est pas admissible que ceux qui vont le faire pour la première fois nous disent qu'il faut lui donner un caractère révolutionnaire" (76).

Buiten de principekwestie ging het er vooral om te weten of ook de Openbare Diensten zouden meedoen aan de demonstratie en werkneerlegging. De organisatie zelf wees vooral op de praktische bezwaren, verbonden aan het uitvallen van gas en elektriciteit. Trouwens ook voor deze vakbond was deze aktie slechts een demonstratie, een verwittiging aan het adres van de regering en zeker geen revolutionaire aktie (77).

Het piepjonge syndikaat der Spoorwegarbeiders, bijgevallen door de Trambedienden, dat kwantitatief een enorme uitbreiding had genomen en niet afkerig stond van grootse akties, bracht de Syndikale Commissie in verlegenheid door haar bereidheid tot staken te expliciet te verkondigen (78).

Zo'n staking zou niet alleen economische, maar ook politieke gevolgen hebben. Minister Pouillet (Spoorw.-Post-Telegraaf/kath.) had immers gewaarschuwd dat hij niet alleen strenge maatregelen zou

(74) *Mouvement Syndical Belge*, 15 mei 1920, p. 81.

(75) *Ibidem*, p. 82.

(76) *Idem*.

(77) *Idem* : "Il ne s'agit que d'une démonstration et non d'une grève révolutionnaire. Il faut donc la limiter à l'objectif qu'on lui assigne."

(78) *Ibidem*, p. 83. *Le Ralliement*, officieel orgaan van het Nationaal Syndikaat der Spoorwegarbeiders, zou enkele weken later dit besluit laken : cfr. *Le Ralliement*, 1 mei : "Nous étions prêts à marcher pour le chômage complet du 1er mai si la classe ouvrière en décidait ainsi.

Le Bureau de la Commission Syndicale a reculé devant la perspective de donner au mouvement toute son ampleur."

nemen, maar ook dat hij het Kabinet zou verlaten indien de socialistische ministers hem daarin niet volgden. En de syndikaten hadden nu eenmaal hun hoop gesteld in het regeringswerk. Een val van de regering was ondenkbaar.

Vooral de Brouckère, die aanwezig was in naam van de B.W.P., drong erop aan geen daden te stellen die een beslissende strijd zouden uitlokken. Daarom werd uiteindelijk een kompromisdagorder aangenomen dat beide strekkingen moest verzoenen. De spoorwegarbeiders werden met een zeer oprecht bedankje naar huis gestuurd met de stellige belofte dat men een volgende keer beroep zou doen op hun medewerking, indien een adekwate regeringsaktie uitbleef. Met een ons inziens enkel in woorden revolutionaire franje werd de motie afgeboord : "Engage toute la classe ouvrière du pays à participer à la démonstration du premier mai, qui doit prouver que les travailleurs sont fatigués d'être traités comme des parias et qu'ils sont bien décidés à ne pas se reposer avant que justice pleine et entière leur soit faite" (78).

Ondanks het succes van de 1 mei-optocht moest de Syndikale Commissie nog dezelfde maand toegeven dat de toestand van de arbeidersklasse steeds slechter werd (79). Reeds enkele maanden getuigden de artikels in de syndikale pers van een zekere ontgoocheling, dit vooral in tegenstelling tot de euforische toestand waarin de vakbond verkeerde na de eerste successen. "Si certaines garanties ne peuvent être refusées plus longtemps aux travailleurs, jamais les tares du régime capitaliste n'ont été mises plus nues que depuis l'armistice; jamais les spéculateurs n'ont été plus cyniques; jamais les patrons n'ont réalisé des profits aussi scandaleux. Si les syndicats ont obligés les employeurs à traiter leur personnel avec moins de sans-gêne et sont parvenus à élever la situation morale des ouvriers, jamais ceux-ci n'ont été volés avec plus d'entrain" (80).

Gekonfronteerd met de steeds stijgende prijzen, wist de Syndikale Commissie niets anders meer te doen dan de arbeiders aan te zetten tot het temperen van hun looneisen en het zoveelste dagorder te stemmen (81). Over Algemene Staking werd niet meer gerept.

Tegelijk begonnen de gevolgen van de economische crisis van 1920-21 zich ook in België te doen gevoelen. De werkloosheidsplaag breidde zich uit. In alle delen van het land signaleerde men

(79) *Commission Syndicale de Belgique. Rapport Annuel pour 1920, op.cit.*, p. 95.

(80) *Mouvement Syndical Belge*, 10 april 1920, p. 82.

(81) *Commission Syndicale de Belgique. Rapport Annuel pour 1920, op.cit.*, pp. 94-98.

afdankingen, vooral in de textielindustrie. Met het oog op deze situatie wijdde de Syndikale Commissie haar jaarlijks kongres aan de crisis (82).

Zoals reeds was gebleken uit de besprekingen van het levensduurteprobleem was nu ook de syndikale beweging niet in staat een alternatief te stellen, laat staan uit te voeren. Men trachtte de gevolgen van de crisis te verzachten, de oorzaken ervan kon men niet aan. Het is dan ook niet te verwonderen dat de discussie dikwijls blijk gaf van een bijzonder onbegrip en inkoherentie, vooral in verband met de middelen ter bestrijding van de crisis. Verregaande inmenging in het bedrijfsleven achtte men slechts mogelijk in de toekomst (83). Nu kwam het er enkel op aan de arbeiders in het leven te houden dankzij een drastische verhoging van de werklozensteun.

De Metaalarbeidersbond was het hiermee helemaal niet eens en ging zover de patronale argumentatie over te nemen : werklozensteun had geen zin, de fabrieken moesten blijven draaien zolang aan de konsumptiebehoeften niet voldaan was. Maar daarvoor moesten de arbeiders van hun looneisen afzien (84). Hoge lonen leidden immers tot een produktiekrisis.

De vakbeweging bleef op die manier de patronale economische drogredenen aanvaarden en zo haar eigen motivatie ontwaarden. Slechts één afgevaardigde legde de vinger op de zere wonde. De vakbeweging drukte steeds op de noodzaak van syndikale opvoeding maar zelf gaf ze het slechte voorbeeld door steeds de burgerstand achterna te hinken. Dit bleek maar al te duidelijk met het vraagstuk van de werklozensteun : "Faire cette éducation n'est possible qu'en faisant le procès du système de production capitaliste, qui est la cause de toutes les crises. En de telles conjonctures peut-on sérieusement espérer d'apporter notre contribution à l'éducation des masses en leur faisant croire que l'Etat bourgeois peut sauver la classe ouvrière de la misère par le paiement d'indemnités de chômage. Toute tactique équivoque doit avoir pour conséquence de détourner les masses ouvrières du combat de classe qui les appelle" (85).

Het dagorder dat uiteindelijk gestemd werd getuigde duidelijk van deze dubbelzinnigheid. Na een aanloopje over de kwalen van het kapitalisme, suggereerde het vakbondskongres aan de regering de vergoedingen te verhogen en aan alle werklozen uit te keren, geen

(82) XVIIIe Syndikaal Kongres gehouden op 4 en 5 juli 1920. Verslag in *Le Mouvement Syndical Belge*, 10 juli 1920, pp. 128-136.

(83) *Mouvement Syndical Belge*, p. 134.

(84) *Ibidem*, p. 135.

(85) *Ibidem*, p. 136.

rekening houdende met de reglementen van de verschillende centrales.

De verheerlijking van het reformisme

Het ons inziens een heel negatieve kongres werd in de syndikale pers met fierheid besproken. Nog nooit had de arbeidersklasse zoveel rijpheid getoond. Zij had immers ingezien dat door de zorg om het materiële lot van de werklozen men het best de kapitalistische stellingen kon aanvallen (86).

Men moest om ideologie trouwens niet zo'n drukte maken. De arbeider kon niet blijven stilstaan bij abstracte begrippen en wachten op de integrale revolutie vooraleer zijn lot te zien verbeteren (87). Vandervelde stelde het zeer duidelijk "pour la révolution bolchevique ou pour la révolution à l'Anglaise Le socialisme belge accepte ses responsabilités. (...) Il faut espérer que les employeurs comprendront qu'ils ont intérêt à voir se développer la puissance des syndicats qui servent à canaliser le torrent. Ils empêchent que les revendications se fassent jour d'une manière violente, risquent de désorganiser le pays" (88).

Trouwens wat betekende de term "revolutie" voor de vakbond? Door het wispelturig gebruik van de termen revolutie en hervorming ontnam men ze elke ideologische inhoud. Iedere reformistische overwinning werd omgeven door een revolutionair aureool, b.v. de 8-urige werkdag (89).

Voortdurend openbaarde zich een gebrek aan koherente doktrine. Zoveel te merkwaardiger is het feit dat de syndikale leiding zich voortdurend beklaagde over de zuiver materiële ingesteldheid van de arbeiders, die zich blijkbaar niet meer willen inzetten voor de verdwijning van de kapitalistische maatschappij. Daarom zag Solau, voorzitter van de S.C., het als één van de belangrijkste taken van de vakbeweging haar leden op te voeden tot "overtuigde mensen, bewust van hun hervormingstaak" (90). Dat er reeds een latente malaise heerste onder de arbeidersklasse kwam o.m. ook tot uiting in de door Bondas geuite klacht over de transaktiegeest van de

(86) *Ibidem*, 17 juli 1920, p. 157.

(87) *Ibidem*, 9 oktober 1920, p. 175.

(88) *Le Peuple*, 30 maart 1919.

(89) *Centrale des Métallurgistes. Rapports présentés au Congrès National des 10, 11 et 12 juin 1920*, Bruxelles 1920, p. 17.

(90) *Le Mouvement Syndical Belge*, 19 juli 1920, p. 129.

arbeiders (91). Nochtans bleef de vakbondsleiding zelf verre idealen afwijzen en een geest van onverschilligheid aankweken, want : "des réformes immédiates, même partielles font plus pour l'éducation ouvrière, que l'agitation à jet continu pour un objectif aussi général et imprécis que la révolution" (92).

Gelijklopend met het reformisme maakte een sterk verantwoordelijkheidsgevoel zich van de vakbond meester, zowel t.o.v. België als haar economie. Typisch voor het verantwoordelijkheidsgevoel ten opzichte van de produktie was de syndikale houding ten opzicht van rationalisatie en modernisering in de industrie.

Reeds op het eerste syndikaal kongres in januari 1919 had Solau erop gewezen dat een hernieuwing van het technisch materiaal zich opdroeg (93). Ook Bondas, de gezaghebbende leider van de Luikse syndikaten, klaagde in 1920 de onkunde en ouderwetsheid op industrieel niveau van het Belgische patronaat aan (94).

In werkelijkheid was het de syndikale organisatie die de industriëlen tot "Amerikanisering" aanzette (men had een grote bewondering voor Ford). Zij was het die aandrong op een intensifiëring van de produktie dankzij de ontwikkeling van het materiaal.

Weliswaar verzette de vakbond zich tegen de wetenschappelijk onderzochte werkmethoden - omdat ze nog onvolledig waren -, maar de rationalisatie op zichzelf was niet te versmaden. Ze verhoogde immers niet alleen de produktie, maar maakte ook hoge salarissen en kortere werkdagen mogelijk. En de verhoging van de produktie was niet alleen interessant voor de patroon maar ook voor het "Algemeen Belang". De rationalisatie kon dus de vakbeweging helpen op haar "reformistische" en "realistische" weg die ze resoluut was ingeslagen door basiseisen als de verkorting van de werkdag en hoge lonen op het voorplan te zetten (95). Verkorting van de werkdag kon bereikt worden door een rationeler gereedschap, terwijl een grotere produktie niet alleen bijdroeg tot hogere salarissen maar ook de

(91) *Mouvement Syndical Belge*, september 1920, p. 146.

(92) *Mouvement Syndical Belge*, 9 oktober 1920, p. 175.

(93) *Mouvement Syndical Belge*, 31 mei 1919, p. 39. Solau : "Il faut aussi que les patrons emploient un matériel perfectionné qui permette de produire dans des conditions aussi favorables que celles de l'étranger."

(94) *Le Proletaire*, 31 januari 1920.

(95) I. Delvigne in *Le Peuple* van 3 maart 1919. "Le syndicalisme oblige le patron à modifier son outillage, qui doit être mis au niveau de la concurrence mondiale (...). Demain nos usines vont se peupler de machines nouvelles du dernier perfectionnement. Elles doivent nous donner la réduction des heures de travail."

koopkracht kon vergroten door het op de markt brengen van een massa- en dus goedkopere produktie. De opheffing van iedere mogelijke verspilling in het produktieproces, ten gunste van een zekere produktieplanning, om juist aan de vraag te beantwoorden zou ook, men hoopte het tenminste, de plaag van de werkloosheid kunnen uitroeien.

Gebrek aan een alternatief maatschappijbeeld

Vanaf einde 1919 begon men in de syndikale milieus in te zien dat het hoog tijd werd een fundamenteel totaalprogramma uit te werken (96). De socialisatie van de produktiemiddelen werd het grote doel waarnaar de arbeidersorganisaties in de onmiddellijke toekomst moesten streven. "Langs de regie naar de socialisatie" lanceerde *Le Mouvement Syndical Belge* in december 1919 (97).

Alhoewel geen socialistisch principe, en de uitbating in regie zelfs alle kenmerken van het kapitalisme kon vertonen, betekende het voor de syndikale beweging een stap in de goede richting, "vers l'expropriation complète des détenteurs du capitalisme et une possibilité nouvelle pour la socialisation complète des moyens de production" (97).

De direktie van de industrieën moest in handen komen van een representatief orgaan dat alle belangen van de maatschappij zou vertegenwoordigen, d.w.z. producenten, konsumenten en de vertegenwoordigers van de overheid. En wie was er beter geschikt dan de syndikaten om de kaders te leveren van deze nieuwe organisatie?

De socialisatie van de mijnen en de transportmiddelen was slechts een prelude van de grote beweging, die alle industrieën in handen van de gemeenschap moest brengen. De onteigening van de bezitters, een goed georganizeerde en uitgeruste klasse kon echter slechts gebeuren op voorwaarde dat de arbeidersklasse zelf haar organisatievermogen, administratieve capaciteit en politieke macht

(96) *Centrale Nationale des Métallurgistes. Rapports et Comptes-Rendus du Congrès National des 10, 11 et 12 juillet 1920*, p. 6: "Maintenant que nous avons la quasi-unanimité des travailleurs de la métallurgie, que nous avons la force du nombre, nous devons nous tourner vers le but idéal du mouvement ouvrier.

Ce but s'est sensiblement éloigné de nous, ou pour dire plus juste nous nous sommes éloignés de lui.

Il est urgent d'attirer l'attention du prolétariat sur la nécessité de réaliser de grandes réformes sans lesquelles aucune amélioration n'est possible."

(97) *Le Mouvement Syndical Belge*, december 1919, p. 146.

vergrootte.

Door het programma van de B.W.P. te steunen hoopte de Syndikale Commissie zoals altijd langs legale weg haar eis te zien verwezenlijken (98). Dat dit regeringsprogramma slechts voorzag in een regeringskontrolle op de uitbating van de bestaande mijnen en enkel naasting voorstond van de nog te koncessioneren bekkens in Limburg, toont de groeiende decalage aan tussen de eisen van de arbeidersbeweging en hun konkreet programma. Een andere taktiek dan de parlementaire weg werd zelfs niet in overweging genomen.

Theoretisch werd er wel veel aandacht aan de socialisatie besteed. Verschillende persartikels en zelfs een kongres bespraken het probleem. Ook hier getuigde de syndikale beweging van haar klassieke dubbelzinnigheid. Theoretische moties eisten de onmiddellijke uitvoering van de socialisatie, maar tegelijk werd gewaarschuwd voor een overhaaste toepassing. "En effet rien ne serait plus désastreux pour l'avenir immédiat de la classe ouvrière, qu'une expérience malheureuse de socialisation. Si une application prématurée décevait les espoirs mis en elle, l'idée serait compromise pour des années" (99).

De syndikale leiding besepte al te goed dat de socialisatie in de toekomstige kontekst geen schijn van kans maakte. Een nieuw idee werd gelanceerd dat nu nog de syndikale aktualiteit beheerst: arbeiderskontrolle.

Dit magisch begrip moest de arbeiders beschermen tegen de willekeur van het patronaat in afwachting van de socialisatie der nijverheid. De kontrolle op de fabrieken (contrôle des usines) - slechts een maand later verscheen de uitdrukking "contrôle ouvrier" - zou erin bestaan niet alleen te letten op de toepassing van de door het syndikaat geëiste werkomstandigheden, maar vooral na te gaan of de winsten van de ondernemingen niet overdreven zijn en of de organisatie van de produktie geen anomalieën vertoont, schadelijk voor de vooruitgang van de industrie (100). Te signaleren was de zorg van de syndikale beweging voor de industrie. Niet verwonderlijk gezien de wil van de syndikale beweging een bewuste en konstruktieve rol te spelen in het ekonomisch leven.

Afgevaardigden van het syndikaat, per fabriek georganiseerd in bedrijfsraden, zouden de kontrolle uitoefenen (101). Gewaagd idee gezien de onverzettelijke weerstand van het patronaat tegen iedere

(98) *Ibidem*, 27 maart 1920, p. 51.

(99) *Ibidem*, 9 oktober 1920, p. 173.

(100) *Ibidem*, 6 november 1920, p. 180.

(101) *Ibidem*, 6 november 1920, p. 181.

syndikale inmenging in de fabriek. Deze zou immers een wig drijven in de patronale autoriteit.

Anderzijds gaf de syndikale leiding toe het nog niet eens te zijn over de konkrete uitwerking van haar ambitieuze doelstelling. Er bleef een grote afstand af te leggen tussen syndikale droom en syndikale realiteit.

Afwijzing van elke revolutionaire taktiek

De reformistische overtuiging ging uiteraard gepaard met een verandering van taktiek. Centraal hierbij stond de stakingspraktijk. Vermits men langs wettelijke weg beoogde de maatschappij te hervormen, kon de staking, obstruktiewapen bij uitstek, slechts in uiterste nood aangewend worden. Daarom was het van het hoogste belang de nieuwkomers te disciplineren en de stakingsbewegingen te controleren.

Na de wapenstilstand had de stakingsbeweging zich kunnen ontwikkelen met de steun van de syndikaten die op die manier hun macht wilden bewijzen en hun eisen aan het patronaat opdringen (102). Gedurende de jaren 1919 en 1920 braken nog een groot aantal spontane stakingen uit. De syndikale leiding vond echter dat in ruime mate aan haar eisen was voldaan en trachtte de stakingsijver af te remmen.

Vanaf de helft van 1919 weerspiegelde de syndikale pers de nieuwe stakingdirektieven van de leiding. De argumentatie van de kaders berustte op enkele basisprincipes. Enkel grote algemene stakingen konden de weerstand van het patronaat breken. Iedere partiële staking, zonder voorafgaandelijke onderzoek naar de oorzaken, diende afgewezen (103). "Les quelques considérations m'amènent à dire, au risque d'être accusé de subir une déformation professionnelle que les mouvements spontanés doivent disparaître. Ils sont le produit de l'ancien syndicalisme qui plus ou moins étriqué ne s'adapte plus aux circonstances présentes" (104).

Voortaan verkozen de syndikale kaders te onderhandelen in de paritaire kommissies. Trouwens het getuigde niet van revolutionaire geest spontaan het werk neer te leggen. Integendeel gaf men blijk van echte revolutionaire wil door het geschikte ogenblik voor de aktie af

(102) *Ontvoogding*, mei 1920 : "We moeten ten andere zeggen dat we in vele gevallen zelf de staking koelbloedig hebben uitgelokt."

(103) *Prolétaire*, 27 september 1919 : "Grèves et discipline".

(104) *Ibidem*, 28 februari 1919.

te wachten.

Hoe meer geëncommeceerd de betrekkingen tussen syndikaat en patronaat werden, hoe heftiger de betrokken centrales zich verzetten tegen stakingen. De Centrale der Mijnerkers en de Centrale der Metaalbewerkeren zijn hiervoor het beste voorbeeld. De Algemene Centrale integendeel, die tegenover een veel disparater patronaat stond, dat minder ophad met paritaire commissies en ze steeds bemoeilijkte, moest al vlug toegeven dat : "De staking is bij uitnemendheid het wapen der werkende klasse gebleven, want - laat het ons maar bekennen - het is zeer moeilijk door andere middelen enkele voordelen te ontrukken aan onze uitbuiters" (105). "Onderhandelingen kunnen in enkele gevallen ons wel het doel nabij brengen; de verzoenings- en scheidsraden kunnen in sommige omstandigheden voldoening schenken; maar de uitspraken dezer organismen hebben geen de minste kracht en de patroons onderwerpen er zich niet aan, zoo zij er niet mee 't akkoord gaan. Wij hebben dikwijls de gelegenheid gehad om dit te bewijzen, zoodat het enige en afdoende middel om invloed uit te oefenen op de openbare meening, de openbare besturen en de patroons bleek te zijn : het stilleggen van het werk."

Nochtans was ook de Algemene Centrale niet al te happig op stakingen. Geregeld werden de "kameraden" verzocht geen stakingsbeweging op touw te zetten, "teneinde onze werking te kunnen samentrekken tegen de patroon met wien we de strijd hebben aangegaan" (106). De strijd mocht niet om de strijd gevoerd worden. Men moest eerst van alle aanneembare middelen gebruik maken om zonder staking het doel te bereiken (107)(108).

Alle centrales waren het hierover wel eens : de staking moest de "ultima ratio" blijven en mocht niet aangewend worden als revolutionaire gymnastiek. Maar om dit principe te doen zegevieren was het nodig de staking te onderwerpen aan een strenge reglementering.

De meeste centrales hadden hun statuten betreffende de staking in die zin versterkt (109). Artikel 57 van de Statuten van de Algemene Centrale bepaalde : "Geen beweging - welke eene werkstaking of eene uitsluiting ten gevolge zou hebben - mag

(105) *Ontvoogding*, mei 1920.

(106) *Ibidem*, april 1920 : "Eenheid en zelfbeheersing".

(107) *Ibidem*, februari-maart 1920.

(108) *Ibidem*, mei 1920.

(109) *Manuel du Sectionnaire Métallurgiste. Edité par la Centrale des Métallurgistes de Belgique et par le Centrale d'Education Ouvrière*, Bruxelles, 1921, 6ième leçon : "Les Services Syndicaux".

aangegaan worden zonder het Centraal Bestuur op de hoogte gesteld te hebben door een juist verslag over de toestand." Art. 60 bis : "a) Als er minstens 4/5 van de in stakingen komende leden drie maanden verenigd zijn en minsten 3/4 der gebezigde werklieden zich tot den strijd bereid verklaren."

De voorschriften van de Centrale der Metaalbewerkeren waren nog veel strenger omljnd : geen enkele staking mocht uitgeroepen worden en ook geen enkele eis gesteld die een staking kon uitlokken zonder toestemming van de regionale en nationale comités. Minstens vier weken bij voorbaat moest de lokale sekte het regionaal comité verwittigen. Dan pas werd het rapport bestudeerd door de nationale instanties (110). De handleiding voor de militanten van de metaalcentrale kende wel het recht toe aan de lokale sekties te onderhandelen met de basis, maar er werd de nadruk op gelegd dat vooral de raad van de nationale leiding moest gevolgd worden.

Art. 10 van de statuten der Mijnerwerkerscentrale bepaalde : "Pour défendre les intérêts individuels ou généraux de ses membres, la Centrale Nationale, les Centrales Régionales et les Districts, selon les cas, disposent des moyens de lutte suivantes : 1) la presse; 2) les réunions; 3) les délégations; 4) la conciliation; 5) l'arbitrage; 6) la procédure devant les tribunaux; 7) le référendum; 8) la grève" (111). Om deze zeer duidelijke volgorde nog kracht bij te zetten, specificeerde Lombard (Luik) dat de twee laatste middelen slechts in uiterste nood mochten gebruikt worden : "à mon avis, ce moyen ne doit jamais être utilisé que quand il n'y a absolument plus moyen de faire autrement."

Lichtzinnig gebruik van het stakingsmiddel werd verhinderd. Iedere stakingsoorzaak werd eerst grondig onderzocht door de betrokkenen in tegenwoordigheid van "représentants qualifiés de la Centrale". Dan bepaalde een referendum de opportuniteit van de staking. Om geldig te zijn moest het referendum 80% van het personeel behelzen en de staking werd slechts beslist indien 2/3 van de gesyndikeerden en 3/4 van de niet-gesyndikeerden het ermee eens waren. Eens de staking uitgeroepen, mocht ze slechts 48 u later beginnen om de Centrale toe te laten de besprekingen met het patronaat verder te zetten.

(110) *L'Ouvrier Mineur*, 20 januari 1920; N. DETHIER, *op.cit.*, pp. 64-65.

(111) *Idem*.

BESLUIT

De jaren na de eerste wereldoorlog (1918-1921) zijn determinerend geweest voor de verdere evolutie van de Belgische socialistische vakbeweging. In deze periode kenden de socialistische vakbonden een enorme kwantitatieve uitbreiding die hen een tot dan toe ongekennde macht verleende. Dit noopte hen tot de uitbouw van hun organisatie en vergde een theoretische en taktische aanpassing aan de nieuwe situatie.

De na-oorlogse periode werd ook in België gekenmerkt door een zeer precaire economische en sociale toestand. Werkloosheid en inflatie, gekoppeld aan een algemene sociale misnoegdheid tengevolge van de oorlogsellende en de revolutionaire gisting in heel Europa, deden de machthebbers inzien dat het noodzakelijk was de arbeidersklasse te betrekken bij het politiek en sociaal leven om moeilijkheden te vermijden. Op politiek gebied werd dit verwezenlijkt door de regering van Loppem, eerste driepartijenregering met socialistische deelname. In ruil voor de verwezenlijking van haar reformistisch programma, wierp de B.W.P. zich op als de loyaalste regeringspartner en zette zich volledig in voor het rekonstruktiewerk.

Voor de economische heropbouw van het land was echter de medewerking van de syndikaten onontbeerlijk, temeer daar deze de meerderheid der arbeiders van de vitale sectoren achter zich hadden geschaard. Hierin waren ze geslaagd door op het juiste ogenblik de vage revolutionaire aspiraties van de arbeidersklasse op te vangen in een concreet onmiddellijk eisenprogramma dat een betere toekomst voorspiegelde. Zo werden de eisen van de arbeiders op vreedzame wijze in reformistische banen geleid die gelijk liepen met het programma van de B.W.P. Verder speelde ook de syndikale werklozensteun een grote rol in de toeloop naar de vakbond.

De kwantitatieve groei stelde de vakbeweging uiteraard voor reorganisatieproblemen. De concentratiebeweging van verschillende kleine bonden in enkele nationale centrales werd voltrokken. Konkurrerende centrales smolten samen en organiseerden zich volledig per nijverheidstak. (B.v. Algemene Centrale van Hout-, Bouw en Gemengde Vakken). Een sterk centraal gezag zorgde voor een éénvormig, gedisciplineerd beleid, terwijl het groeiende bediendenkorps de nieuwelingen moest enkadreren.

Zich bewust van haar sterkte en machtspositie, lanceerde de vakbond zich in de strijd voor "onmiddellijke lotsverbeteringen". Op te merken valt dat de syndikale leiding daarbij steeds drukte op het nationaal belang en de arbeiders hun verantwoordelijkheid ten

opzichte van de produktie voor ogen hield. Tamelijk vlug verwezenlijkten de syndikaten hun basiseisen, d.w.z. de 8-urige werkdag, minimumloon en de syndikale erkenning. Vooral dit laatste punt betekende voor de vakbeweging het begin van een nieuw tijdperk. Gekoncretiseerd in de paritaire kommissies, betekende de syndikale erkenning dat het patronaat voortaan de vakbondsleiding beschouwde als een evenwaardige gespreks- en beslissingspartner in het economisch en sociaal leven. In de euforie van het ogenblik hoopte de vakbond op die manier uiteindelijk de produktie in handen te krijgen.

Overtuigd van de weldaden van het reformisme - was de huidige evolutie er niet het levendigste bewijs van - ging de syndikale beweging haar taktiek en theorie hoe langer hoe meer afstemmen op deze positieve konstruktieve taak. Vermits men langs wettelijke weg beoogde de maatschappij te hervormen, werden revolutionaire akties, zoals algemene stakingen, taboe verklaard. De staking strookte trouwens niet met de pas verworven onderhandelingsprocedure en mocht slechts als *ultima ratio* aangewend worden. Daarom onderwierpen alle syndikaten voortaan de staking aan een strenge reglementering om zoveel mogelijk spontane akties te vermijden.

Ondanks haar optimisme over de nieuwe taktiek, bleek weldra dat de vakbond haar machtspositie verloor. Gekonfronteerd met de eerste na-oorlogse crisis (1920-21) was ze niet in staat alternatieven te stellen en moest ze al haar krachten inspannen om de behaalde hervormingen te behouden. Haar taak werd louter defensief.

De syndikale leiding was er zich wel van bewust dat de situatie in haar nadeel keerde en het lot van de arbeiders terug slechter werd, maar bleef des te meer de reformistische idealen verdedigen. Op de revolutionaire franje na, die de meeste syndikale betogen bleef afboorden, werden verantwoordelijkheidszin, realisme en gematigheid de nieuwe syndikale ordewoorden.

Reformisme doordrong ook het syndikaal totaalprogramma. De socialisatie van de produktiemiddelen werd het grote doel waarnaar de arbeidersorganisaties in de toekomst moesten streven. In werkelijkheid beperkte de syndikale leiding zich tot de steun aan het B.W.P.-programma dat slechts voorzag in een beperkte regeringskontrole op de mijnen. Over arbeiderskontrole heerste dezelfde dubbelzinnigheid. Betekende het enkel de verdere institutionalisering van de paritaire kommissies of dreef het een werkelijke wig in de patronale autoriteit? Dit punt deed veel inkt vloeien maar de konkrete toepassing ervan werd zeer in het vage gehouden.

De syndikale beweging had de opportuniteit die de zwakke positie van het kapitalisme haar bood niet kunnen of willen grijpen. Het revolutionair potentieel van de beweging werd opgebruikt in de strijd voor beperkte doeleinden, door de omstandigheden gerechtvaardigd, doch die steriel zouden blijken voor de omvorming van het stelsel zelf.